

Toehoorders, dit geldt echter niet alleen voor ons, ook internationaal geldt hetzelfde. Indien de Westersche mogendheden in 1933 beter de consequenties hadden aangedurfd van hetgeen de scherpzinnigsten onder hen uit het aan de macht komen van Hitler als onafwendbaar concludeerden, dan zou Europa en de wereld waarschijnlijk dezen wereldoorlog met alle ellende zijn bespaard. Politiek eischt in het groot en in het klein, op het juiste oogenblik ja of neen zeggen en daaruit de consequenties trekken.

Toehoorders, vandaag zullen door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard militaire onderscheidingen worden uitgereikt aan de nage-laten betrekkingen van hen, die zich in dezen strijd hebben onderscheiden en die door hun daden getuigenis aflegden van persoonlijke moed en dapperheid en trouw aan de zaak van het Vaderland, menschen, die als soldaat op het juiste moment ja wisten te zeggen. Vandaag ook is het mij een voorrecht aan allen, die in de Meidagen van 1940 deel uitmaakten van het Nederlandsche leger en stredden onder de bevelen van den Opperbevelhebber, Luitenant-Generaal Winkelman mede te deelen, dat het Hare Majesteit de Koningin behaagd heeft aan den oud-opperbevelhebber Luitenant-Generaal Winkelman de hoogste Nederlandsche onderscheiding

toe te kennen, te weten het grootkruis in de orde van den Nederlandschen Leeuw. Door deze onderscheiding eert het Nederlandsche volk niet alleen den opperbevelhebber en voor zoover het persoonlijk is in het bijzonder ook voor zijn moedig gedrag na de capitulatie, maar in hem eeren wij hiermede het geheele Nederlandsche leger, dat in die dagen den ongelijken strijd had te voeren.

Toehoorders, het is vandaag een dag van herinnering aan een smartelijk gebeuren. Straks gaan wij allen van hier naar onze plaatsen in den strijd om den wederopbouw van ons Vaderland. Wij allen zooals wij hier staan, of gij die luistert, hebben aan dezen strijd ons aandeel. Mannen van 1940 hebben met heldenmoed gestreden, ook indien zij het gevoel hadden, op een verloren post te staan. Laten wij thans in den strijd, die gaande is, en waarin wij niet op een verloren post in het leven staan, doch met de mogelijkheid der overwinning in het zicht, in dien strijd om het heil van ons Vaderland iets aan den dag leggen van den moed en de kracht, waarmee zij stredden, die wij vandaag het allermeest eeren.

Hierna nam Luitenant Generaal J. J. G. baron van Voorst tot Voorst het woord om in een kort overzicht het verloop der gebeurtenissen te schetsen.

Rede van Luitenant-Generaal J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst.

Echtgenooten, Ouders en Kinderen, Bloedverwanten van onze Gesneuvelden !

In tegenwoordigheid van H.K.Hn. Prinses Juliana en Prins Bernhard, valt mij — in stede van den Oud-Opperbevelhebber Generaal Winkelman — de eer te beurt aan uw dierbaren, die hier voor zes jaren voor Nederland vielen, een eerbiedigen eeregroot te brengen. Een eersaluut derhalve als vertegenwoordiger onzer Weermacht van 1940.

Waar kunnen wij onze gesneuvelden beter, passender en waardiger herdenken dan op deze plek in het midden van den Grebbeberg, hoofdbolwerk van onze nationale verdediging, waar destrijd het felst, het langdurigst, het moordendst woedde ? Waar kunt gij, oorlogsgewonden, en gij allen, behorende tot zooveel Nederlandsche eenheden, die in den driedaagschen slag hier stredden, u beter weer hierop bezinnen dan aan de graven onzer dooden ?

Vielen zij hier, en elders, te vergeefs ? Hebben velen uwer het offer hunner invaliditeit onnoodig gebracht ?

Was het dwaasheid, was het ijdel gebaar van het kleine en zoo blootgestelde Nederland tegen den grooten, den sterken in het krijt te treden ?

Neen, Nederland moest met open vizier om wille van de gerechtigheid, om wille van de vrijheid, om wille van de zelfstandigheid den handschoen opvatten, ook al zou het aanvanke-lijk het onderspit delven.

Maar was Nederland, zwak als het was, strijdvaardig, stond een ieder tijdig op de bres ?

Zeer zeker, nog vóór het aanbreken van den dag van den roden Mei waakten onze grenstroepen met het wapen in den aanslag om den eersten Duitscher op te vangen en 24 uur vóórdat de vijand de voorposten van het veldleger aanviel, gold reeds de uiterste paraatheid over de geheele linie. Overal was, gedurende maanden, te voren ingespannen schanswerk verricht ; op vele plaatsen waren inundaties gesteld.

Hier op het Grebbe-acces volgden elkander tusschen Wageningen en Rhenen 6 linies van loopgraven en steunpunten op.

De strijd begint bij het krieken van den dag op 11 Mei. Zestig uren aan één stuk woedt dan de slag tot in den middag van 13 Mei. De positie is dan zoo breed en zoo diep geforceerd, dat slechts het vormen van een geheel nieuw front, van Gorinchem over Utrecht tot Muiden, verder uitkomst kan bieden. Hoe is het, betrekkelijk zoo spoedig, daartoe gekomen ? De vuurproef, hier ondergaan, was er een met ongelijke wapenen.

Deze verhouding heeft het moreel der verdedigers op enkele plaatsen sterk beïnvloed, zoodat 's vijands felle en onophoudelijke aanvallen dáár een bres konden openbreken, hij verder kon doordringen en verschillende maatregelen om de bres te dichten, faalden.

En dat, ondanks het wanhopig pogen van de talloos velen, commandanten en soldaten, wien

het waarlijk niet aan verzetsgeest ontbrak. Maar een grimmige verbetering over de geheele linie zou eerst geleidelijk in ons volk wortel schieten. Hier moesten echter alle mannen van den aanvang af helden zijn, van geen wijken willen weten.

Immers 's vijands met oorlogswet en oorlogsmoraal spottend verraderlijk optreden was erop gericht om, gepaard aan vliegeraanvallen en dagenlang aanhoudend artillerie-vuur, door intimidatie het moreel aan te tasten, door terreur, spanning en ontzetting te zaaien. Ik noem slechts :

de geheimzinnige lichtkogelsignalen, de spionage te land en ook reeds vóór den oorlog fotografisch uit de lucht ;

het uitbranden van de bezetting van steunpunten in de voorposten ;

het overal opjagen van gevangenen, gedwongen tegen het eigen vuur in te gaan en, wanneer dit desondanks niet ophoudt, als dekking ertegen te dienen ;

het misbruiken van de Nederlandsche uniform en van burgerkleding.

Alleen S.S.-troepen, schuim van uit de gevangenis bevrijde misdadigers, zijn hiertoe in staat. Daartegenover moesten onze brave, goedwillende, dikwijls zelfs argelooze soldaten den vuurdoop ondergaan.

Bovendien hebben de Duitschers voortdurend een sterke plaatselijke overmacht in getal en in wapens en passen zij hier evenals op het verdere Westfront een nieuwe „rücksichtslose” splijt-tactiek toe.

De voorposten tegenover Wageningen worden al dadelijk met de viervoudige overmacht van een S.S.-regiment aangevallen. Zij houden echter den 11den Mei van vier uur 's morgens tot half zes 's middags stand en brengen den Duitschers vele verliezen toe.

Terwijl de vijand door dezen aanval een troef uitspeelt, tracht hij zich niet verder in de kaart te laten zien en brengt hij ook elders troepen naar voren.

Tot het ontmaskeren zijner plannen worden onzerzijds 12 Mei in den voormiddag in het Noorden sterke offensieve verkenningen verricht tot Achterveld, Voorthuizen en Nijkerk toe. Als gevolg hiervan kan worden aangenomen, dat de vijand op 12 en 13 Mei weinig van ingrijpende betekenis in de richting Amersfoort en zuidelijk ervan zal ondernemen.

De aanval op 13 Mei door een Duitsch regiment Zuid van Scherpenzeel wordt afgeslagen.

Meer en meer concentreert zich aldus van weerszijden de slag op den Grebbeberg.

Tot wat voor verbitterden strijd, wat voor hellevuur komt het dan geleidelijk in deze bosschen en in het somtijds dicht begroeide kreupelhout. Nagenoeg alle telefonische verbindingen zijn verbroken ; inlichtingen over de posities van vriend en vijand komen niet voldoende door ;

de gevechtsleiding wordt steeds moeilijker. Reserves en zelfs afdelingen artillerie zijn naar Rotterdam gezonden, bestrijden de Duitsche parachutisten in het Westen — gevolg van een toestand welken niemand had kunnen voorzien — zij ontbreken op het beslissende oogenblik hier ! Andere Nederlandsche soldaten van verschillende regimenten, somtijds oververmoeid van verre gekomen, tot van Nijmegen en het Land van Maas en Waal in nachtmarschen verplaatst, moeten nu telkens opnieuw in den strijd worden geworpen. Zij vechten dag en nacht, dikwijls zonder helm om beter te kunnen uitzien en de handgranaten te kunnen terugslingeren, welke de Duitsche S.S., van achter de ruggen der naar de flanken gedreven Hollandsche krijgsgevangenen, veilig meenen te kunnen werpen. Zijn onze verliezen zwaar, die van den vijand zijn grooter. Hij zal reeds dadelijk en niet zonder reden spreken over dezen berg als den Teufelsberg.

Het is hierbij vooral, dat ware helden aan onze zijde uitblinken :

Zij, die sneuvelen bij het uitvoeren van hun verkenningsoopdrachten. Ik noem u een Ritmeester *Alexander de Vries* en drie van zijn pelotonscommandanten bij Achterveld ; een dpl. Sergeant *Johannes Brusselers*, vrijwillig optrekkend bij Renswoude.

Zij, die sneuvelen, omdat zij onder geen voorwaarde willen terugtrekken en nog minder zich willen overgeven. Ik noem u een Reserve-Kapitein *Dirk Sluis* en als den dappersten onder de dapperen, den Majoor *Willem Pieter Landzaat*.

Zij, die sneuvelen, omdat zij, koste wat het wil, den vijand van den berg willen werpen. Ik noem u slechts een Majoor *Johan Jacometti*.

Zij, die den vijand bij Wageningen met bommen bestokend, de eer van ons luchtwapen met hun dood bestempelen. Ik noem u een Sergeant-Vlieger *Anton van Liempd*.

Zij, die niet kunnen dulden, dat ergens op een steunpunt de witte vlag wordt vertoond, onder 's vijands vuurregen er heen kruipen en met de vlag tusschen de tanden een zelfde gevaarlijke tocht terug ondernemen. Ik noem u een Soldaat, *Gerard Migchelbrink*, gesneuveld voor Nederland.

Zij, die als bataljonsarts onze gewonden, ongeacht voortdurend levensgevaar, tot in de voorste lijn moedig bijstaan en verzorgen. Ik noem u een Reserve-Officier van gezondheid der 2e klasse *Jan Camerling Helmolt*, daarbij voor Nederland gesneuveld.

Zij, die als eenvoudig soldaat voorgaan waar anderen versagen, en hoewel gewond, wankelmoedigen weer vooruit weten te brengen. Ik noem een Soldaat *Johannes Toelen*. Benoemd Ridder der M.W.O.

Zij, die door hun ingrijpen en hun voorbeeld het laatste front aan de spoorlijn weten te herstellen en den vijand iederen vooruitgang beletten. Ik noem u een Kapitein der Kon. Marechaussee *Gerhard Gelderman*. Benoemd Ridder der M.W.O.

Zij, die een afzonderlijk stellinggebied, nog 30 uur nadat de Grebbeberg is opgegeven, met 100 man ondanks de felste aanvallen weten te behouden en daarmede het regimentsvaandel redden en behouden. Ik noem u een Luitenant-Kolonel *Wilhelm Hennink*. Benoemd Ridder der M.W.O.

Is het dus wel zóó te verwonderen, dat, als de terugtocht naar het Oostfront van de Vesting Holland wordt bevolen, deze moeilijke operatie gelukt.

Zeker, de lage nevels, welke tot in de morgenuren de geheele beweging als met Gods mantel der liefde bedekken, beletten 's vijands verkenning uit de lucht en aanvallen van vliegtuigen op de teruggaande troepen.

Maar de Duitsche pantserwagens komen in den avond van 13 Mei niet verder dan Leersum en bij station Driebergen passeeren tusschen 2 uur en 3 uur 's nachts de laatste bataljons — zij zijn van het 22ste R.I. — in volmaakte orde de achterhoedestelling. Meer dan twee uur later zijn nog geen Duitschers gevolgd om het voordeel uit te buiten. De vijand heeft de voeling verloren, geen vervolging ingezet. Hij heeft deze snelle beweging, welke zijn plannen doorkruist, niet voorzien.

Maar bovendien, ook hij is uitgeput, uitgebloed.

In lange colonnes vrachtauto's worden honderden en nogmaals honderden zijner gesneuvelden naar zoogenaamde crematoria in Duitschland gebracht; slechts ettelijke tientallen worden hier begraven. Hitler heeft met zijn totaal gedeceimeerde S.S. en andere regimenten den tol van den Grebbeberg duur betaald.

Dappere soldaten van Nederland, die hier rusten, eervol zwaar gewonden, het is niet vergeefs geweest, dat hij uw leven hebt gegeven, dat gij levenslang een verminking met u draagt. Uw optreden en dat van hen, die den *goeden* strijd hebben gestreden, heeft mede de kiemen gelegd tot een latere overwinning, evenals de strijd in 1940 in België, in Frankrijk en de terugtocht bij Duinkerken.

Uw land, ons land, Nederland, is weer vrij,

vrij ook dank zij u ! Wij zullen het vrij handhaven wat er ook geschiede !

Wij allen beloven daarom bij dit waardig eerste herdenken, dat wij het Vaderland, dat door onze Vaderen werd vrijgevochten en ons als een kostbaar erfdeel werd nagelaten, dat ondanks zoo lange jaren van verdrukking, vertrapping, smaad en ellende zich niet gewonnen gaf en werd herwonnen, wij beloven plechtig, dat wij ons Vaderland weder in rechtvaardigheid groot, dat wij het weerbaar en in rechtmatigheid strijdbaar zullen maken.

Koninklijke Hoogheden !

Uw medegevoel treft het hart van hen, die hier rouwen ;

Uw medeleven strekt tot opbeuring onzer zware oorlogsgewonden ;

Uw tegenwoordigheid stemt ieder, behoorende tot 's Lands gemobiliseerde strijdkrachten van 1940 en in het bijzonder hen, die toen in het vuur werden beproefd, tot dankbaarheid.

Moge de strijdmacht van Nederland zich spiegelen aan hen, die met de wapens in de hand op *eervolle* wijze vielen.

En daarom, Kolonel Hennink, laat het door u behouden veldteeken, het vaandel van het 8e Regiment Infanterie, waarvan de eertafel der gesneuvelden niet minder dan 226 namen bevat, den vaandelgroet brengen aan „Onze gevallen”. Doet het vaandel diep nijken voor hen, die in hun midden sluimeren als „onbekende soldaten”, waaronder er zeker tot de grootste helden behooren.

Nadat kransen waren gelegd, een vertegenwoordiger van de jeugdbeweging het gedicht „De Dooden” van Muus Jacobse had voorgelezen en het hoornsignaal „de laatste post” had weerklonken, werd klokslag 12.00, evenals op elk punt, waar de herdenking plaats vond, de Nederlandsche vlag, die halfstok hing, geheschen.

Daarop had de uitreiking der onderscheidingen plaats, welke op den Grebbeberg nog een speciaal cachet kreeg, doordat Z.K.H. Prins Bernhard meedeelde, dat het H.M. de Koningin behaagd had het vaandel van 8 R.I. het recht toe te kennen om het opschrift te dragen „Grebbeberg 1940”.

Herdenkingsplechtigheid te Dordrecht.

Op de overige herdenkingsplaatsen had de plechtigheid een soortgelijk verloop.

In *Dordrecht*, waar de weerstand op het Zuidfront van de Vesting Holland werd herdacht, werd de Regeering vertegenwoordigd door den

toenmaligen Minister van Oorlog, Mr. J. Meijnen. Als hoogste autoriteit van 1940 was hier aanwezig Kolonel b.d. J. A. G. van Andel, destijds Commandant van de groep Kil.

Minister Meijnen hield de volgende toespraak :